

PLEMIČKA OBITELJ GORJANSKI DO SMRTI NIKOLE I.

U radu se, na temelju relevantne historiografske literature i izvora, daje povijesna analiza i pregled plemićke obitelji Gorjanski, jednog od najvažnijih velikaških rodova Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva. Posebna se pozornost posvećuje razdoblju od dobivanja posjeda Gorjana u Vukovskoj županiji do smrti palatina Nikole I. Gorjanskog. Također, pruža se pregled društveno-političkih previranja u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu u razdoblju od 1382. do 1387. godine.

Ključne riječi: *Gorjanski; Nikola I.; palatin; Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo*

1. UVOD

Povijest plemstva u srednjem vijeku na području Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva i donjeg međurječja Drave i Save, jedna je od središnjih tema interesa hrvatskih povjesničara. Hrvatska historiografija dala je značajan doprinos istraživanjima plemstva, u koje pripada i plemićka obitelj Gorjanski. U prvim stoljećima Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, oblikuju se velikaški rodovi koji će u sljedećim razdobljima obavljati najviše državne funkcije na dvoru. Jedan je od rodova, koji pripada toj skupini, rod Dorozsma iz kojeg potječe i plemićka obitelj Gorjanski. U kontekstu vanjskih prijetnji Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu i razdoblju 13. stoljeća, posebice nakon tatarskih provala 1241./1242. godine, plemićke obitelji dobivaju posjede na netom opustošenom području. Prema tome, posjed Gorjani dolazi u vlasništvo jedne grane roda Dorozsma, koja se prema posjedu naziva – Gorjanski. Uspon Gorjanskih i njihove kraljevske funkcije mogu se pratiti i kroz prizmu odnosa na ugarsko-hrvatskom prijestolju i smjene dinastija početkom 14. stoljeća. U ovome se radu na temelju relevantne literature, s naglaskom na znanstvene radove Stanka Andrića, nastoji prikazati povijest plemićke obitelji Gorjanski do smrti palatina Nikole I. U prvim će se poglavljima prikazati pregled istraženosti teme plemstva i plemićke obitelji Gorjanski, a potom će se opisati područje Vukovske županije i značajne plemićke obitelji s posjedima u njoj. Središnji se dio rada bavi porijeklom obitelji Gorjanski, njihovih posjeda te grana obitelji. Nadalje, u poglavlju o društveno-političkim prilikama u drugoj polovici 14. stoljeća, daje se uvid u šire okolnosti u kojima se nalazilo Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo, a koje su neposredno djelovale i na plemićku obitelj Gorjanski. Poglavlja o Nikoli I. Gorjanskom i njegovoj ulozi u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu donose pregled njegovih funkcija, ali i prikaz njegove uloge u dinastičkim borbama i sukobima koje su se događale u drugoj polovici 14. stoljeća.

Na temelju relevantne historiografske literature, potkrepljene objavljenim izvorima, cilj je ova ga rada donijeti pregled povijesti plemićke obitelji Gorjanski do 1386. godine.

2. PREGLED ISTRAŽENOSTI TEME

U starijoj europskoj, a posebice hrvatskoj historiografiji, plemstvo je predstavljalo jednu od središnjih tema istraživanja. Plemstvo kao fenomen prisutan na području hrvatskih zemalja, koje se nalaze u okviru Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva od srednjeg vijeka sve do 20. stoljeća, uvjetovalo je nastanak brojnih historiografskih djela.¹ Uzimajući za primjer plemićku obitelj Gorjanski, hrvatski su historio- grafi 19. i prve polovice 20. stoljeća posvetili značajan broj djela koja se bave temom Gorjanskih, ali i političko-društvenim okolnostima u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu u razdoblju razvijenoga i kasnoga srednjeg vijeka. Važno je napomenuti da je mađarska historiografija dala velik doprinos istraživanjima povijesti plemićke obitelji Gorjanski, no autorica će se ovoga rada fokusirati isključivo na radove koji su objavljeni na hrvatskome jeziku. Prvijeneci historiografskih istraživanja Gorjanskih i navedenoga raz- doblja jesu Ivan Kukuljević Sakcinski, Franjo Rački, Ferdo Šišić, Vjekoslav Klaić, Nada Klaić i drugi.² Kar- bić navodi da se od devedesetih godina 20. stoljeća hrvatska historiografija usmjerila na proučavanje plemstva te da je najbolju sintezu starijih historio- grafa dao Tomislav Raukar.³ Hrvatska historiografija je u posljednjih tridesetak godina dala mnogobrojna istraživanja o velikaškim obiteljima na području hrvatskih zemalja. Radovima Damira Karbića, Marije Karbić, Mladena Ančića, Lovorke Čoralić i drugih, donesen je pregled hrvatskih plemićkih obitelji u srednjem vijeku.⁴ Među povjesničarima koji se bave plemićkim obiteljima na području donjeg međurječja jesu u prvom redu Stanko Andrić, Marija Karbić i Damir Karbić.⁵ Ivan Pavić je objavio radnu bibliografiju radova o Gorjanima.⁶

Postoje brojne monografije i radovi na temu plemstva u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu, što po- najprije svjedoči o zanimanju i nastojanjima hrvatskih povjesničara za novim pristupima i istraživanji- ma ove teme. Povijest plemstva u srednjem vijeku na području Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, a po- sebice donjeg međurječja, predstavlja mikrohistorijsku temu. Ipak, još uvijek u hrvatskoj historiografiji nedostaje monografija koja bi obuhvatila povijest plemićkih obitelji u razdoblju razvijenoga i kasnoga srednjeg vijeka na području donjeg međurječja.

3. VUKOVSKA ŽUPANIJA – ŽUPANIJA VELIKAŠKIH OBITELJI

Vukovska županija predstavlja najveću, u pogledu prostranosti i naseljenosti, od triju povijesnih žu- panija koje tvore prostor donjeg ili istočnog dravsko-savskog međurječja.⁷ Obuhvaćala je prostor od 5500

1 D. KARBIĆ 2006: 11-12.

2 I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI 1851: 68-85.; F. RAČKI 1868: 68-160.; F. ŠIŠIĆ 1936: 18.; V. KLAIĆ 1972.; N. KLAIĆ 1976. Prema: M. ŠVAB 2002: GORJANSKI.

3 D. KARBIĆ 2006: 12-13.; T. RAUKAR: 2002.

4 D. KARBIĆ 2006: 13-14.; M. KARBIĆ 2005: 48-61; M. ANČIĆ 1997: 37-80.; M. ANČIĆ 2000: 87-111.

5 S. ANDRIĆ 2015A: 7-40.; D. KARBIĆ 2006: 11-21.; M. KARBIĆ: 2009: 246-257.; M. KARBIĆ 2013.

6 I. PAVIĆ 2009: 203-214.

7 U daljnjem tekstu će se koristiti pojam savsko-dravskog međurječja. Pojam Slavonije koji danas označava ovo područje nije primjeren za razdoblje razvijenog i kasnog srednjeg vijeka, jer se tada pretežno poklapa s područjem Zagrebačke biskupije. (D. JELAŠ 2018: 9-10.)

kvadratnih kilometara,⁸ koji se prostirao uz jugoistočnu granicu Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva.⁹ Tijekom razdoblja kasnog srednjeg vijeka, diljem Vukovske županije nalazio se velik broj utvrda i kaštela, a u 14. i 15. stoljeću županija je bila vrlo dobro urbanizirana. Gradovi čiji se počeci urbanog razvoja mogu pratiti od 12. i 13. stoljeća jesu: Vukovar, Ilok, Đakovo, Osijek te Gorjani.¹⁰ Razlika između Vukovske županije i ostalih županija Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva je da su se u njoj nalazili glavni posjedi barem šest plemićkih i velikaških obitelji, koje su tijekom 14. i 15. stoljeća činile jednu od okosnica društveno-političke povijesti kraljevstva. Među velikaškim obiteljima čiji su posjedi bili u Vukovskoj županiji jesu Iločki, Gorjanski, Horvati, Korodski, Morovići i Alšanski. Zajedničko obilježje ovih obiteljskih imena, uz posjede na istom području, je da su sva imena izvedena od imena naseljenih mjesta i vlastelinstava u Vukovskoj županiji. U arhontologijskim popisima Pála Engela, uočljivo je da u razdoblju od 1301. do 1457. godine predstavnici ovih obitelji nose visoke državne političke funkcije, poput banova ili erdeljskih vojvoda, a ponekad i crkvene funkcije u ulogama biskupa.¹¹ Jedna od obitelji čije se djelovanje na području istočnog dravsko-savskog međurječja ističe su bili Gorjanski.¹² Pavličić navodi da su Gorjanski jedna od najznačajnijih i najmoćnijih plemićkih obitelji koja je dala vrlo istaknute osobe koje su igrale važnu ulogu u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu.¹³ Oni su tijekom tri naraštaja u 14. i 15. stoljeću nosili najviši dvorski naslov palatina i to u razdobljima od 1375. do 1385. godine, od 1402. do 1433. godine te od 1447. do 1458. godine.¹⁴ Prema svemu navedenom, može se zaključiti kako je Vukovska županija bila plodno područje za velikaške obitelji te se stoga može nazvati i „županijom velikaških obitelji“.¹⁵

4. OBITELJ GORJANSKI

4.1. DOROZSMA

Obitelj Gorjanski je podrijetlom iz mađarskog naselja Dorozsma,¹⁶ koje se danas nalazi u sastavu grada Szegeda, sjedišta Čongradske županije¹⁷ te nosi ime Kiskundoroszma.¹⁸ Ime se naselja prvi puta spominje u ispravi kralja Gejze I. iz 1075. godine, u kojoj piše da kralj Gejza I. daruje ribarsko selo Cany u Čongradskoj županiji zajedno s ribnjacima i naseljima pored Tise, od Ányása do Horgoša, benediktinskoj opatiji pored Garama. Također, u navedenoj se ispravi prvi puta spominje ime Drušba, koje je poveznica s nazivom naselja Dorozsma.¹⁹ Ovu je pretpostavku iznio mađarski historiograf György Györffy, koji pretpostavlja da su braća Beche i Drusba, u ispravi iz 1075. godine, preci rodova Beche-Gergely i Gorjanskih, a čije srodstvo potkrepljuje zajednički heraldički simbol – zmija.²⁰

8 D. JELAŠ 2018: 9-10.

9 S. ANDRIĆ 2015A: 8.

10 S. ANDRIĆ 2015A: 8.; D. JELAŠ 2018: 17. Jelaš, prema Budaku, navodi da se Gorjani u 14. stoljeću označavaju pojmom *civitas*, no ne postoje podaci o utvrđenim bedemima. (D. JELAŠ 2018: 31.; N. BUDAK 1994: 23, 111.)

11 P. ENGEL 1996: 263.; S. ANDRIĆ 2015A: 8.

12 S. ANDRIĆ 2015A: 9.

13 M. PAVLIČIĆ 2012: 239.

14 S. ANDRIĆ 2015A: 9.

15 S. ANDRIĆ 2015A: 8.

16 U latinskim izvorima zapisano i pod imenima Drusma, Drusina ili Durusma. (S. ANDRIĆ 2015: 11-12.; L. HEKA 2017: 35.)

17 M. ŠVAB 2002: GORJANSKI; L. HEKA 2017: 35.

18 S. ANDRIĆ 2015A: 11.

19 L. HEKA 2017: 35.

20 P. ENGEL 2001: 86-87.; S. ANDRIĆ 2015A: 11-12.

U svojoj je osnovi ime Drusba, Drusma ili Drusma slavenska riječ. Ne znajući za zapis iz 11. stoljeća, autori poput Kukuljevića i Bojničića, koji su svoja istraživanja temeljili na kasnijim izvorima, pogriješno su zaključili ovaj oblik imena kao Druzina ili Družina. Zapravo se ovdje radi o riječi *družba*, koja u zapadnoslavenskim jezicima može označavati pojmove „djeve“ ili „svat“. Također, javlja se mišljenje da je riječ mogla postati nečiji nadimak, pa čak i osobno ime, a opća imenica dorozbsa s tim je značenjem posuđena u mađarski jezik. S druge strane, vlastiti oblik imenice dalje se razvijao u oblik Dorozsma.²¹ Prema svemu navedenom, može se zaključiti da je najstariji predak roda Dorozsma iz Čongradске županije vjerojatno bio Družba, koji je nosio slavensko ime, ali nije morao i biti Slaven. To može potvrditi i činjenica da se njegov brat zvao Becse, što je staro mađarsko ime posuđeno iz turkijskih jezika.²² László Heka donosi podjelu roda Dorozsma na tri glavne grane: Garay, Hosszú-Bácsy i Szentmihályi.²³

Vrijeme je tatarskih provala u prvoj polovici 13. stoljeća negativno djelovalo na razvoj Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva. Godine 1241. uništen je posjed Gorjanski, Dorozsma zajedno s ostalim selima uz rijeku Tisu.²⁴

4.2. GORJANSKI STJEČU GORJANE

Gorjani su danas selo i općinsko središte smješteno 10 km od Đakova u Osječko-baranjskoj županiji.²⁵ Prvi puta se spominju u darovnici ugarsko-hrvatskog kralja Bele IV.²⁶ iz 1244. godine.²⁷ U navedenoj se darovnici, odnosno graničnom listu posjeda đakovačkoga biskupa, spominju kao zemlja Gora (*terra Gora*). Isprava iz 1256. godine spominje gorsku utvrdu, uz koju možemo vezati i ispravu ugarsko-hrvatskog kralja Bele IV. iz 1263. godine prema kojoj ondje živi *populi de Gara*.²⁸ Prema tome, u godinama koje su slijedile nakon provala Tatara, točnije između 1244. i 1256. godine, područje Gorjana je bilo naselje gorskog naroda sa središtem u plemićkome gradu.²⁹ Herceg Bela je grad Gorjane, zajedno s pripadajućom utvrdom, darovao Ivanu i Stjepanu I. od roda Drusma (*de genere Drusma*) u travnju 1269. godine.³⁰ Potomci Ivana I. i Stjepana I. su prema posjedu i utvrdi dobili obiteljsko ime Gorjanski (*de Gara*). U njihovom posjedu su srednjovjekovni Gorjani, kao dio Vukovske županije, bili do 1481. godine, odnosno smrti Joba, posljednjeg muškog člana ove velikaške obitelji.³¹ U više od dva stoljeća vladavine Gorjanskih, na ovom je području vidljiv napredak i prosperitet, kako naselja, tako i velikaške obitelji. Njihov se politički uspon odrazio na razvitak i

21 S. ANDRIĆ 2015A: 12.

22 S. ANDRIĆ 2015A: 12.

23 L. HEKA 2017: 36.

24 L. HEKA 2017: 36.

25 Gorjani, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22734> (3. travnja 2019.)

26 Bela IV. je bio ugarsko – hrvatski kralj iz dinastije Arpadovića. Vladao je od 1235. do 1270. godine. Njegovu vladavinu obilježila je vanjska ugroza kraljevstva u obliku tatarske provala. Iako je tatarska provala negativno djelovala na infrastrukturu i demografiju unutrašnjih teritorija Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, ona je omogućila povezivanje dalmatinskih gradova i središnje kraljevske vlasti. Bela IV. je bio posljednji ugarsko-hrvatski vladar iz dinastije Arpadovića koji je nastojao očuvati i ojačati djelotvornost kraljevske vlasti. Nakon njega dolazi razdoblje slabljenja utjecaja dinastije, dolazak nove, ali i porast moći feudalne vlastele i plemićkih obitelji, poput Gorjanskih. (*Povijest Hrvata 1. Srednji vijek*, Školska knjiga, Zagreb, 2003., 209-213.)

27 L. HEKA 2017: 36.

28 CD SV. V.: isprava 540.; CD SV. V.: isprava: 763.

29 K. REGAN 2006: 139.

30 CD SV. V.: isprava 958.; L. HEKA 2017: 36.; K. REGAN 2006: 142.

31 K. REGAN 2006: 142.

urbanizaciju Gorjana, koji su od seoskoga naselja postali jedno od najvećih gradskih naselja savsko-dravskog međurječja u drugoj polovici 14. stoljeća.³² Uz uspinjanje obitelji na ugarsko-hrvatskoj političkoj sceni, veže se i funkcija mačvanskih banova. Naime, nakon borbe s velikaškim obiteljima, kralj Karlo I. Robert je podredio Vukovsku i Srijemsku županiju mačvanskom banu, pod čijom će upravom ostati do 15. stoljeća. Učvršćivanje vlasti rimsko-njemačkog cara i ugarsko-hrvatskog kralja Žigmunda Luksemburškog, donijelo je naslov mačvanskog bana u velikašku obitelj Gorjanski. Budući da su članovi obitelji Gorjanski nosili naslov mačvanskog bana, Gorjani su postali neformalna prijestolnica istočnog dravsko-savskog međurječja.³³

4.3. GORJANSKI DO 1354. GODINE

Neposredno nakon stjecanja posjeda Gorjana, obiteljsko je središte roda Dorozsma premješteno na područje Vukovske županije. Smatra se da je za ovo najzaslužniji bio Ivanov sin Stjepan I., koji je bio kraljevski mačonoša, a spominje se u izvorima sve do 1300. godine. Od Stjepana potječu dvije glavne grane obitelji Gorjanski, koje su u genealogiji poznate kao „banska“, odnosno „palatinska“, a čiji su začetnici Stjepanovi sinovi Pavao I., kao mačvanski ban te Andrija I., otac palatina Nikole I.. Treći Stjepanov sin, Ivan II. s nadimkom Botoš, imao je potomke i od njega je potekla manje istaknuta loza, koja je imala posjede Harapók (prema Engelu, danas Rokovci na Bosutu) i Keresztúr u Vukovskoj županiji. Njihova je loza nosila nadimak Botoš, a muški dio loze je izumro oko 1455. godine.³⁴

Ivan, primatelj Beline darovnice iz 1269. godine, je osim Stjepana imao još dva mlađa sina, Ivana i Nikolu. U Ivanovom posjedu se nalazilo naseljeno mjesto Bačince (Hosszúbácsi), smješteno u srijemskom dijelu Vukovske županije. Potomci trećega brata Nikole, ostali su na području prvotnih posjeda roda Dorozsma u Čongradskoj županiji, a zbog posjeda Szentmihály nose vlastelinski pridjevak. Oni su u prvoj polovici 14. stoljeća stekli posjed Pačetin (Pacsinta) u Vukovskoj županiji, a povijest se ove grane obitelji može pratiti sve do kraja 14. stoljeća.³⁵

Navedene grane predstavljaju one istaknutije u povijesti roda Dorozsma. Međutim, u izvorima i literaturi mogu se pronaći određene manje poznate grane ili osobe koje se dovode u vezu s obitelji Gorjanski.³⁶

4.3.1. Pavao I. Gorjanski i njegovi potomci

Zbog opsega ovoga rada, daje se pregled samo značajnih potomaka i grana obitelji Pavla I. Gorjanskog, dok se detaljan pregled genealogije obitelji Gorjanskih može pronaći u radovima Stanka Andrića i natuknicama Mladena Švaba u *Hrvatskom bibliografskom leksikonu*.

Prvi od istaknutijih članova obitelji Gorjanski, koji se našao na funkcijama od državne časti jest Pavao I., najstariji Stjepanov sin. Svoju političku karijeru započeo je na funkciji kaštelana kraljevske utvrde u Požegi te kao oslonac područnog velmože Ugrina Iločkoga.³⁷ Pavao I. Gorjanski bio je pristaša Karla I. Anžuvina te se prvi puta spominje 1310. godine, kada je za svoje vojne

32 K. REGAN 2006: 142.; D. JELAŠ 2018: 19.

33 K. REGAN 2006: 142.

34 S. ANDRIĆ 2015A: 13.; M. ŠVAB 2002: GORJANSKI.

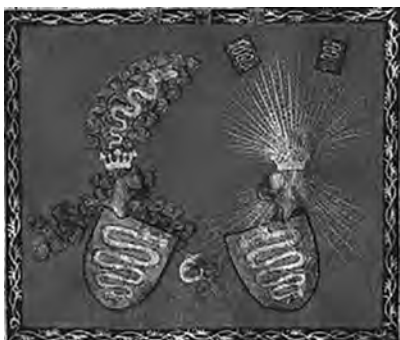
35 S. ANDRIĆ 2015A: 13.

36 S. ANDRIĆ 2015A: 14.

37 S. ANDRIĆ 2015A: 14.

zasluge dobio posjed Drenovac u Požeškoj županiji.³⁸ Potom je Pavao Gorjanski obnašao dužnost mačvanskog bana³⁹ od 1320. do 1328. godine, a u isto je vrijeme bio i župan Vukovske, Srijemske i Županije Bodrog. Do svoje smrti, 1353. godine, bio je visoki dvorski službenik kraljice Elizabete.⁴⁰ U izvorima se može pronaći s mađarskim nadimkom Kazal, u značenju „stog“ ili „plast“. Imao je tri sina – Ivana, Stjepana i Pavla. Ivan je bio vespremski biskup polovicom 14. stoljeća, a kao kraljev izaslanik u Avignonu i Italiji, imao je važnu ulogu u sklapanju i provedbi mirovnoga ugovora nakon ratnih pohoda Ludovika I. na Napuljsko Kraljevstvo (1347.-1352. godine). Stjepan i Pavao imali su nekoliko sinova i unuka, od kojih se ističe Stjepanov unuk, mačvanski ban Deziderije (1419.-1427.; 1431.-1437.). Prema Dezideriju, pripadnici te loze zabilježeni su u izvorima kao Bánffy, odnosno Banovići. Ova grana Gorjanski je najdugovječnija i završava tek smrću Lovre, Deziderijevog unuka, koji je umro vjerojatno 1526. godine. Njegovom smrću u potpunosti je završila povijest obitelji Gorjanski. Pavao II., treći sin mačvanskog bana Pavla I., u svojim je rukama držao posjed u mjestu Jenke (današnji Stari Jankovci), a prema tome su njegovi potomci nosili zaseban plemićki pridjevak *de Jenke*. Ova se grana nije nalazila na visokim državnim funkcijama – začetnik Pavao je bio župan Zale, a njegov je sin Ivan bio lučki župan i kaštelan utvrde Ostrovice u Hrvatskoj; ugasila se 1478. godine.⁴¹

4.4. GRB GORJANSKIH

Sl. 1. Detalj grbovnice Nikole II. Gorjanskog⁴⁴

Prije upućivanja u glavni predmet ovoga rada, potrebno je opisati grb Gorjanskih. Prikazi se grbova ove obitelji mogu pronaći u ulomcima pećnjaka koji su se nalazili na lokalitetima benediktinske opatije sv. Mihovila na Rudini i Ružica grad.⁴² Pavličić navodi da su svi ulomci s pećnjaka, s lokaliteta Rudine, bili prekriveni smeđom i zelenom bojom.⁴³

Stanko Andrić daje heraldički opis grba, koji se nalazi i na dvijepovelje-grbovnice koje je Nikola II. dobio u Parizu 1416. godine:

„Kompleksna heraldička ikonografija, predočena u crvenom pravokutniku u središnjem dijelu grbovnice, potanko je objašnjena u tekstu dviju povelja. Glavni znamen roda, zmija što se vijuga na plavom polju i u ustima drži

38 M. ŠVAB 2002: GORJANSKI.

39 Mačvanska banovina je bila srednjovjekovna vojna i upravno-teritorijalna jedinica Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva od sredine 13. do 1459. godine na području današnje sjeverozapadne Srbije. Pod upravom mačvanskog bana tijekom 14. stoljeća nalazile su se i Vukovska i Srijemska županija. Mačvanska banovina, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37905> (14. travnja 2019.)

40 M. ŠVAB 2002: GORJANSKI; S. ANDRIĆ 2015A: 15.; Mladen Švab u Hrvatskom bibliografskom leksikonu navodi da se od 1354. godine Pavao I. Gorjanski spominje kao kraljičin blagajnik, dok Stanko Andrić da je Pavao I. preminuo 1353. godine.

41 M. ŠVAB 2002: GORJANSKI; S. ANDRIĆ 2015A: 15.

42 M. PAVLIČIĆ 2012: 238-239.

43 M. PAVLIČIĆ 2012: 238.

44 M. PAVLIČIĆ 2012: 238.

zlatnu jabuku s križem na vrhu, prikazan je na dva zrcalno postavljena štita, ukrašena kacigama s dvama različitim bogatim ukrasima. Između štitova naslikani su, nešto sitnije, prepleteni simboli dvaju dvorskih viteških redova kojima je Gorjanski pripadao: Žigmundova Zmajskog reda i češkog Reda rupca koji je osnovao Žigmundov stariji brat, češki kralj Vjenceslav IV.⁴⁵

Na temelju prikaza grba, kao i povelja-darovnica, može se zaključiti da je grb Gorjanskih još jedan od pokazatelja značaja ove plemićke obitelji.

5. PALATIN

Palatin⁴⁶ je bio najviši dvorski službenik od utemeljenja mađarske države 1000. godine sve do revolucionarnih zbivanja 1848./1849. godine. Funkcija je uvedena po uzoru na funkciju njemačko-franačkog Pfalzgrafa. U početku je kroz zadaću dvorskoga župana (*comescurialis, udvarispán*) upravljao kraljevskim dvorom. Tijekom 12. stoljeća, reformama dvorske uprave, dvorski župan postaje samostalna funkcija, kao i dvorski sudac, a funkcija palatina postaje samostalna zemaljska čast s reguliranim ovlastima. Palatin je od 13. stoljeća zamjenik kralja i predstavnik plemstva,⁴⁷ ali i dalje vrši svoje sudske ovlasti na palatinskim skupštinama.⁴⁸ Kralj Ladislav I. je u svom III. dekretu (članak 3.) regulirao palatinove sudske ovlasti.⁴⁹ Zlatna bula Andrije II. iz 1222. godine određuje sudske ovlasti palatinske funkcije člankom 8., u kojem stoji da palatin sudi svim ljudima kraljevstva bez razlike, a u plemićkim sporovima, palatin ne smije donijeti presudu bez prethodnoga obavještanja kralja.⁵⁰ Palatinskim zakonskim člancima s kraja 15. stoljeća, Zemaljski sabor je propisao sve palatinske ovlasti u 12 članaka. Prema Tripartitu⁵¹, palatin je bio kraljev namjesnik, iznad funkcija državnoga suca, hrvatskoga bana i erdeljskoga vojvode.⁵²

5.1. PALATINSKA LOZA GORJANSKIH

Palatinskom lozom Gorjanskih naziva se grana ove velikaške obitelji koja je potekla od Andrije, Stjepanovoga sina. Andrić navodi da je genealozi nazivaju „palatinskom“, iako su trojica njezinih članova koji su vršili ovu funkciju bili i banovi, stoga sugerira da bi ovu lozu bilo točnije zvati „bansko-palatinskom“, a onu drugu samo „banskom“.⁵³ Začetnik je ove loze Nikola I. Gorjanski⁵⁴, o kojem će nešto kasnije više biti riječi. Njegov sin, Nikola II. naslijedio ga je na palatinskoj funkciji, a tijekom svoga života, obavljao je i funkcije mačvanskog bana, bodroškog

45 S. ANDRIĆ 2015A: 20.

46 Palatinus, comespalatinus, comespalatii. L. HEKA 2017: 38.

47 L. HEKA 2017: 38.

48 T. GÁBRIŠ 2012: 10.

49 L. HEKA 2017: 38.

50 Za Zlatnu bulu Andrije II., vidi: N. KLAIĆ 1972: 118.

51 Tripartit ili *Opus tripartitum iuris consuetudinarii inclyti Regni Hungarie partiumque eidem annexarum* je pravni zbornik kojeg je u 16. stoljeću sastavio I. Verbőczy, a ostao je na snazi sve do polovice 19. stoljeća. Vrijednost Tripartita predstavlja što se u njemu mogu pronaći i odredbe ugarskog običajnog prava, koje svjedoče o ranijim razdobljima ugarsko-hrvatske povijesti. (M. KARBIĆ 2005: 52.; Tripartit, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62345> (14. travnja 2019.))

52 L. HEKA 2018: 38-39.

53 S. ANDRIĆ 2015A: 15.

54 L. HEKA 2017: 37.

župana te hrvatsko-slavonskoga i dalmatinskoga bana.⁵⁵ Zbog opsega ovog rada, neće biti po- bliže opisan život i politička aktivnost Nikole II.

Nikola II., koji je jedini preživio Bitku kod Gorjana 1386. godine, imao je tri sina, Petra I., koji je poginuo 1479. u borbama protiv Osmanlija, Ladislava II. te Nikolu IV., koji je preminuo u ranoj dobi. Ladislav II. je rođen u drugom braku Nikole II. i grofice Ane Celjske. Tijekom svoga života je od funkcije višegradskog kapetana i čuvara krune, mačvanskog i slavonskoga bana došao do najviše državne funkcije ugarskoga palatina, koju je obnašao u razdoblju od 1447. do 1458. godine.⁵⁶

Usljedi društveno-političkih previranja u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu tijekom 15. stoljeća, umire i posljednji potomak „palatinske“ loze Gorjanskih, Job, a predstavnicima Gorjanskih ostaje „banska“ loza, koja se ugasila vjerojatno u istoj godini kada i državno-pravna zajednica Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva prihvaća habsburšku dinastiju na svoje prijestolje.⁵⁷

6. DRUŠTVENO-POLITIČKE OKOLNOSTI U DRUGOJ POLOVICI 14. STOLJEĆA

Zbog opsega rada i središnje teme, ukratko će biti opisana vladavina Ludovika I. te borbe za prijestolje nakon njegove smrti. Početkom 14. stoljeća na ugarsko-hrvatsko prijestolje, nakon dinastičkih previranja, dolazi dinastija Anžuvina na čelu s Karlom I., koji je vladao od 1301. do 1342. godine.⁵⁸ Karla I. je na prijestolju naslijedio njegov sin, Ludovik I. (1342.-1382.)⁵⁹, koji je tad imao šesnaest godina. Njegova vladavina može se okarakterizirati kao nastavak politike Karla I. Ludovik je bio okružen očevim barunima, a prihod je iz državne riznice bio dobar.⁶⁰ Ludovikova je vladavina obilježena visokom centralizacijom kraljevske vlasti te nastojanjima čvršćeg okupljanja svih zemalja krune sv. Stjepana,⁶¹ no može se reći da za vrijeme njegove vladavine nije bilo većih unutarnjih problema u kraljevstvu.⁶² Povezanost dinastije Anžuvina s vlastitim ishodištem u južnoj Italiji posebice se ogleda u dinastičkim sukobima oko napuljskoga prijestolja, ali i u Ludovikovim nastojanjima povezivanja „svojih“ dvaju kraljevstava – onog na čijem je prijestolju i onog na čijem ima pretenzije biti. Državno povezivanje kraljevstava spriječila je teritorijalna nepovezanost te Mletačka Republika, čiji se teritorij rasprostirao upravo između Ugarsko-Hrvatskog i Napuljskog kraljevstva. Na vojnim pohodima u Dalmaciju, a kasnije i u Napuljsko kraljevstvo tijekom druge polovice 1340-ih godina, Ludovik doživljava poraze te ideje povezivanja dvaju kraljevstava napušta 1350. godine.⁶³ Uz intervenciju pape, potpisan je mirovni sporazum 23. ožujka 1352. godine te je Ludovik povukao i posljednje trupe.⁶⁴ Međutim, u ratovima protiv Mletačke Republike za teritorije na području Dalmacije, Ludovik Zadarskim mirom 1358. godine stječe čitavu Dalmaciju, od Krka i Osora na sjeveru do Dubrovnika na jugu.⁶⁵ Sredinom 14. stoljeća, a posebice nakon smrti cara Dušana, Ludovikove

55 L. HEKA 2017: 39.

56 M. ŠVAB 2002: GORJANSKI; L. HEKA 2017: 43.

57 L. HEKA 2017: 44.

58 *Povijest Hrvata I.* 2003: 217.

59 *Povijest Hrvata I.* 2003: 223.

60 P. ENGEL 1996: 157.

61 *Povijest Hrvata I.* 2003: 223.

62 P. ENGEL 1996: 159.

63 *Povijest Hrvata I.* 2003: 223.

64 P. ENGEL 1996: 161.

65 *Povijest Hrvata I.* 2003: 225-226.

pretenzije na Srbiju dolaze do izražaja, što rezultira time da je 1361. godine srpski vladar postao vazal ugarsko-hrvatskog kralja.⁶⁶

Ludovikova vladavina predstavlja vrhunac hrvatskog srednjovjekovlja. Prostornim povezivanjem cjelokupnog nekadašnjeg ranosrednjovjekovnog Hrvatskog Kraljevstva s Ugarsko-Hrvatskim Kraljevstvom, kralj je omogućio ubrzani politički i društveni razvoj, a posebice gospodarski u vidu trgovačkih uporišta u gradovima istočne jadranske obale, kao okosnica odnosa balkanskih prostora i Apeninskog poluotoka.⁶⁷ Još je za života Ludovik bio zabrinut o tome tko će naslijediti ugarsko-hrvatsko prijestolje nakon njegove smrti, a više o tome u pregledu ugarske povijesti Pála Engela.⁶⁸ Nakon Ludovikove smrti 1382. godine, Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo pronaći će se ugroženo te će se prijeći u razdoblje unutarnjih sukoba oko prijestolja.⁶⁹

6.1. UTJECAJI PLEMIĆKIH OBITELJI

Smrt Ludovika I. snašla je dinastiju Anžuvina u nezavidnom položaju. Na prijestolje je stupila Ludovikova dvanaestogodišnja kći Marija,⁷⁰ koja nikako nije mogla samostalno nastaviti voditi centralističku politiku svoga oca iz objektivnog razloga – bila je maloljetna. Ipak, u kraljevstvu je stvoren privid da Marija vlada samostalno kao kralj, a o tome svjedoči zadarski kroničar Pavao Pavlović koji ističe da je bila „okrunjena za kralja“. Međutim, umjesto nje je vladala njezina majka Elizabeta, koja je imala stvarnu vlast. U ovome razdoblju feudalna elita, odnosno plemićke obitelji, nastoje učvrstiti svoj politički položaj, a ograničiti kraljevsku vlast. Priklanjanje je kraljica određenim feudalnim krugovima ojačalo unutar-feudalne animozitete, čija će se eskalacija dogoditi nekoliko godina kasnije.⁷¹ Engel navodi da su državnu politiku u većoj ili manjoj mjeri vodili Gorjanski i kardinal Demetrije.⁷²

Nakon utvrđivanja da je vlast kraljice krhka, feudalna vlastela sve više počinje pružati otpor dvoru. Na čelu pokreta usmjerenog protiv kraljice i dvorskog centralizma, našli su se braća Horvat iz Vukovske županije, Pavao, zagrebački biskup i Ivaniš, prije mačvanski ban. Njima su se priključili i Stjepan Lacković, erdeljski vojvoda, Nikola Seč, dvorski sudac i Nikola Zambó.⁷³

7. NIKOLA I. GORJANSKI

Nikola I. Gorjanski (1340.-1386.) sin je Andrije I. Gorjanskog, unuk Stjepana I. i začetnik „patalinske“ loze ove velikaške obitelji. Njegova je politička karijera započela funkcijom mačvanskog bana koju je obnašao od 1355.⁷⁴ ili 1359. do 1375. godine. Sklopio je savez sa srpskim knezom Lazarom Hrebeljanovićem, čiji je sin oženio Nikolinu kćer. Funkcijom mačvanskog bana nalazio se na čelu Bačko-bodroške, Baranjske, Srijemske, Vespremske i Vukovske županije, što ga čini najmoćnijim velmožom južne Ugarske. Nikola I. Gorjanski bio je pristaša Ludovika I. Anžuvina te ga je kralj

66 P. ENGEL 1996: 164-165.

67 *Povijest Hrvata I.* 2003: 231.

68 P. ENGEL 1996: 169-170.

69 *Povijest Hrvata I.* 2003: 231.

70 G. M. JACKSON, 1999: 264.

71 *Povijest Hrvata I.* 2003: 322.

72 P. ENGEL 1996: 195.

73 *Povijest Hrvata I.* 2003: 323.

74 Mladen Švab navodi od 1354. (M. ŠVAB 2002: GORJANSKI.)

imenovao i na funkciju palatina 1375. ili 1376. godine, uz koju je obavljao dužnost župana Požunske, Čanadske, Krašoseverinske i Tamiške županije, a bio je i kumanski sudac od 1376. do 1377. godine. Uz sve funkcije, Ludovik I. Anžvinac povjerio je Nikoli I. i skrbništvo nad njegovom kćeri kraljicom Marijom, zajedno s kraljicom Elizabetom.⁷⁵

Ludovik I. Anžvinac preminuo je 1382. godine, nakon čega su uslijedile nepovoljne godine za Nikolu I. Nakon neuspješnog saveza s Mlečanima, Nikola I. prepustio je bosanskom kralju Tvrtku I. Kotor 1385. godine. Iste godine, Nikola I. razriješen je palatinske časti koju je obavljao deset godina, a kao utješnu funkciju su ga, kraljice Elizabeta i Marija, postavile na položaj bana Hrvatske i Dalmacije. Novim palatinom postao je Nikola Seč⁷⁶. Međutim, prema izvorima, odnosno kratkoj listini izdanoj u Višegradu 13. listopada 1385. godine, vidljivo je da Nikola I. i dalje sebe naziva palatinom. Kao hrvatski ban, Nikola I. spominje se prvi puta u povelji kraljice Marije izdanoj u Budimu 2. listopada 1385. godine. Čini se kako je ovdje riječ o tome da je trebalo određeno vrijeme da kraljičina odluka stupi na vlast. Naime, u Zadru se kao ban, 16. listopada 1385. godine, i dalje spominje Ivan Benediktov od roda Ratolda. Nikola Gorjanski se posljednji puta spominje kao ban u povelji kraljice Marije datiranoj 10. lipnja 1386. godine.⁷⁷ Iz razdoblja obavljanja banske dužnosti Nikole I. nije sačuvana niti jedna listina, u izvorima je ostao zapamćen kao palatin, a banovanje je naprosto zaboravljeno. U svim kasnijim izvorima on se i dalje navodi kao palatin (*condam ominus Nicolaus palatinus*), a prema tome Andrić zaključuje da je njegovo banovanje bilo nominalno.⁷⁸

8. BITKA KOD GORJANA I SMRT NIKOLE I.

Uslijed pokreta ugarsko-hrvatske elite protiv kraljica Elizabete i Marije, Nikola I. je kao palatin nastojao pomiriti zaraćene strane, koje su se susrele u Požegi 16. svibnja 1385. godine. Iako je zaključeno primirje, velikaši su se ubrzo priklonili napuljskom kralju Anžvincu Karlu III. Dračkom, kao kandidatu za prijestolje. Uz primirje se veže i ženidbena ponuda francuskoga kralja Karla VI., koji je ponudio brak svoga sina Luja i Marije, što bi spriječilo Karla III. Dračkog i Žigmunda Luksemburškog u njihovim pretenzijama na prijestolje. Karlo VI. imenovao je Nikolu I. svojim vijećnikom sa svim prihodima. Ipak, krajem 1385. godine, Karlo III., potpomognut velikašima, došao je preko Senja u Zagreb, a potom u Stolni Biograd gdje je bio okrunjen kao hrvatsko-ugarski kralj Karlo II., što je imalo za posljedicu to da se Marija morala odreći krune. Ipak, Karla II. je u veljači sljedeće godine u Budimu ranio Blaž Forgač, od čega je kralj preminuo, a Marija ponovno došla na prijestolje.⁷⁹

Dana 25. srpnja 1386. godine, kraljice su krenule prema Gorjanima, odnosno Nikoli I. U sukobu na cesti između Đakova i Gorjana⁸⁰, kraljice su napali braća Horvat i Ivan od Paližne. Kao rezultat sukoba, Nikola I. i Blaž Forgač su pogubljeni, a kraljice odvedene u zatočeništvo u Novigrad u zadarskom zaleđu.⁸¹ Nikoli I. je odrubljena glava kako bi ju se poslalo u Napulj, udovici Karla III. (II.) Dračkog.⁸²

75 L. HEKA 2017: 37.; M. ŠVAB 2002: GORJANSKI.

76 Pristaša Žigmunda Lukseburškog. (S. ANDRIĆ 2015B: 545.)

77 S. ANDRIĆ 2015B: 545.

78 M. ŠVAB 2002: GORJANSKI; S. ANDRIĆ 2015B: 545.

79 P. ENGEL 1996: 197-199.; M. ŠVAB 2002: GORJANSKI; *Povijest Hrvata I.* 2003: 323.

80 S. ANDRIĆ 2015A: 16.

81 *Povijest Hrvata I.* 2003: 323.; L. HEKA 2017: 38.; M. NAĐ 2011: 180.

82 S. ANDRIĆ 2015A: 16.

Nakon zarobljavanja kraljica, Marijin muž, češki kraljević Žigmund (Sigismund), je došao u Ugarsku osloboditi kraljice. Zbog kaotične situacije, dio ugarskoga plemstva je 31. ožujka 1387. okrunio Žigmunda za kralja u Stolnom Biogradu. Kralj je ubrzo osudio feudalnu elitu koja je napala kraljice, oslobodio Mariju (Elizabeta je bila ubijena u zatočeništvu) u lipnju iste godine te ubrzo zavladao čitavim kraljevstvom.⁸³

Nakon oslobađanja iz zatočeništva, kraljica Marija je izdala ispravu u Debrecenu 14. rujna 1387. godine. U ispravi stoji da zagrebačkom biskupu Pavlu, sinu Petra Horvata i Ivanu od Paližne, vranskom prioru, oduzima sve posjede zbog izdaje i Bitke kod Gorjana te ih poklanja Nikoli II. Gorjanskom, sinu palatina Nikole I.⁸⁴

Bitka kod Gorjana predstavlja manju prekretnicu u povijesti Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva, ali je zasigurno bila početak jednog novog razdoblja pod Žigmundom Luksemburškim i kasnije njegovim palatinom Nikolom II. Gorjanskim.

8.1. NADGROBNI SPOMENIK

Sl. 2. Nadgrobna ploča Nikole I. Gorjanskog⁸⁷

Nikola I. si je za života dao izraditi nadgrobnu ploču od crvenoga mramora. „Na ploči visokoj 230 centimetara dao je uklesati svoj lik u punoj veličini, u ratnoj viteškoj odori, s kacigom na glavi, s pripasanim mačem i (vjerojatno) topuzom-šestoperom, i sa štitom iza desne nadlaktice na kojem je prikazana varijanta obiteljskog grba (dvije prepletene okrunjene zmijske).“⁸⁵ Budući da na plosnatoj borduri koja ju obrubljuje s tri strane nema natpisa, ploča vjerojatno nije dovršena. Ona je pronađena u Šiklošu 1987. godine, u nekadašnjoj crkvi augustinskih kanonika posvećenoj svetoj Ani. Šikloška utvrda i vlastelinstvo nalaze se u rukama Gorjanskih tek 1395. godina, stoga je ona tamo vjerojatno prenesena kasnije te godine. Poznato je da su sinovi Nikole I. obnovili ovu kanoničku crkvu, a mađarski istraživači pretpostavljaju da je u toj crkvi uređena svojevrsna *memoria* Nikole I. Ipak, njegovo tijelo nije ondje pokopano, a s obzirom na pogubljenje, postoji vjerojatnost da nije bilo sahranjeno na uobičajen i dostojan način.⁸⁶

83 *Povijest Hrvata I.* 2003: 323.; I. PEKLIĆ 1999: 13.

84 CD SV. XVII., isprava: 67.; S. ANDRIĆ 2015A: 16.

85 S. ANDRIĆ 2015A: 17.

86 S. ANDRIĆ 2015A: 18.

87 S. ANDRIĆ 2015A: 18.

9. ZAKLJUČAK

Unatoč iscrpljenosti teme plemićke obitelji Gorjanski u hrvatskoj historiografiji, moguće je govoriti o ovom velikaškom rodu iz mnogih perspektiva – političke djelatnosti, društvene aktivnosti, vjerske angažiranosti i sl. Plemićka obitelj Gorjanski nesumnjivo je jedna od najutjecajnijih velikaških rodova u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu uopće. Od samoga dobivanja posjeda Gorjana, pa sve do nestanka posljednje grane Bánffyja, odnosno Banovića, obavljala je visoke i važne državne funkcije na dvoru dinastija Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. Samom podjelom na grane, koje se danas u hrvatskoj historiografiji nazivaju „palatinskom“ i „banskom“ (možda bi se trebale nazivati „palatinsko-banskom“ i „banskom“), obitelj je obuhvatila sve značajne uloge te sudjelovala u oblikovanju vanjske i unutarnje političke aktivnosti kraljevstva. „Banska“ loza Gorjanskih u svojim je rukama većinom držala Mačvansku banovinu, postavši tako vlasnicima gotovo svih južnih ugarskih županija. S druge pak strane, „palatinska“ loza, koja je obavljala najvažniju funkciju u kraljevstvu – kraljeve desne ruke, bila je duboko upletena u sva zbivanja. Uspon se ove obitelji može pratiti iz nekoliko smjerova, međutim, potrebno je istaknuti da je ono što karakterizira Gorjanske upravo njihovo neprekidno ustrajanje u zadržavanju političkih funkcija u obitelji, što se ogleda po primjeru bitke kod Gorjana i nasilnog pogubljenja prije palatina, a tada već bana, Nikole I. Očuvani predmeti s grbom Gorjanskih ili nadgrobna ploča Nikole I., primjer su, ne samo velikoga značaja obitelji za ovo područje, već i pružaju mogućnost proučavanja povijesti obitelji iz perspektive mnogih disciplina. Kratkim pregledom povijesti Gorjanskih do smrti Nikole I. nastojalo se, ne samo objasniti i prikazati povijest jednoga velikaškog roda, već možda i uzroci kasnijeg značaja Nikole II.

Hrvatskoj historiografiji preostaje napraviti pregled ili monografiju koja bi sadržavala povijest i genealogiju svih grana plemićke obitelji Gorjanskih.

POPIS IZVORA I LITERATURE**Objavljeni izvori**

- N. KLAIĆ, 1972 – Nada Klaić, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, Školska knjiga, Zagreb, 1972.
- I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI 1851 – Ivan Kukuljević Sakcinski, Kralj Sigismundo daruje Nikoli i Ivanu Gorjanskom sve kraljevske dohodke od Tridesetnice i Solarine, na otocima Cresu i Osoru. U Djakovu god. 1398., *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku*, 1, Zagreb, 1851, 68–85.
- F. RAČKI, 1868 – Franjo Rački, Pokret na slavenskom jugu koncem XIV. i početkom XV. stoljeća, *Rad JAZU*, 2, Zagreb, 1868, 68-160.
- T. SMIČIKLAS, 1907 – Tadija Smičiklas et al., *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. V., Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1907.
- T. SMIČIKLAS, 1981 – Tadija Smičiklas et al., *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. XVII., Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1981.
- F. ŠIŠIĆ, 1936 – Šišić, Ferdo, Knezovi Gorjanski. Prilog prošlosti našeg plemstva u srednjem vijeku, *Novosti*, 30, Zagreb, 1936, 18.
- Monografije**
- N. BUDAK, 1994 – Neven Budak, *Gradovi Varaždinske županije u srednjem vijeku*, Koprivnica: „Dr. Feletar“, Zagreb, 1994.
- G. M. JACKSON, 1999 – Guida Myrl Jackson, *Women Rulers Throughout the Ages: An Illustrated Guide*, ABC-CLIO, Santa Barbara, 1999.
- P. ENGEL, 1996 – Pál Engel, *Magyarország világi archontológiája, 1301-1457*, MTA Történettudományi intézete, Budapest, 1996.
- Povijest Hrvata 1. Srednji vijek*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
- N. KLAIĆ, 1976 – Nada Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*, Zagreb, 1976.
- V. KLAIĆ, 1972 – Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata*, 2., Zagreb, 1972.

- T. RAUKAR, 2002 – Tomislav Raukar, *Seljak i plemić hrvatskoga srednjovjekovlja*, Zagreb, 2002.

Članci

- M. ANČIĆ, 1997 – Mladen Ančić, Ser Ciprijan Zaninov. Rod i karijera jednog splitskog patriarca druge polovice XIV. st., *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 39, Zadar, 1997, 37- 80.
- M. ANČIĆ, 2000 – Mladen Ančić, Srednjovjekovno vladarsko vlastelinstvo Drid. Problemi vlasništva i organizacija u XIII st., *Povijesni prilozi*, 19, Zagreb, 2000, 87-111.
- S. ANDRIĆ, 2015A – Stanko Andrić, Velikaška obitelj Gorjanski: skica političke povijesti, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 12, Đakovo, 2015, 7-40.
- T. GÁBRIŠ, 2012 – TomášGábriš, Sudska i izvan-sudska praksa u rješavanju sukoba u Ugarskoj u 13. stoljeću, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 30, Zagreb, 2012, 1-30.
- L. HEKA, 2017 – LászlóHeka, Ugarski palatin Nikola II. Gorjanski u hrvatsko-ugarskoj povijesti... (palatinska loza Gorjanskih), *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci*, 29, Križevci, 2017, 35-46.
- D. KARBIĆ, 2006 – Damir Karbić, Plemstvo – definicija, vrste, uloga, *Povijesni prilozi*, 31, Zagreb, 2006, 11-21.
- M. KARBIĆ, 2005 – Marija Karbić, Posjedi plemićkog roda Borića bana do sredine XIV. stoljeća, *ScriniaSlavonica*, 5, Slavonski Brod, 2005, 48-61.
- M. KARBIĆ, 2006 – Marija Karbić, Hrvatsko plemstvo u borbi protiv Osmanlija. Primjer obitelji BerislavićaGrabarskih iz Slavonije, *Povijesni prilozi*, 31, Zagreb, 2006, 71-85.

- M. KARBIĆ, 2009 – Marija Karbić, Plemićki rodovi i velikaši slavonskog srednjovjekovlja, in: Slavonija, Baranja i Srijem: vrela europske civilizacije, sv.2., ed. Božo Biškupićetalli, Zagreb, 2009, 246-257.
- M. KARBIĆ, 2013 – Marija Karbić, Plemićki rod Borića bana, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2013.
- M. NAĐ 2011 – Miroslav Nađ, Skupni nalazi novca iz Hrvatske. XVIII. Ostava ugarskog novca iz Klise (Pusta), *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 44, Zagreb, 2011., 179-206.
- I. PAVIĆ, 2009 – Ivan Pavić, Radna bibliografija radova o Gorjanima pisanih na hrvatskom jeziku, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 1, Đakovo, 2009, 203-214.
- M. PAVLIČIĆ, 2012 – Mirela Pavličić, Prikaz srednjovjekovnih pećnjaka s lokaliteta benediktinske opatije sv. Mihovila na Rudini, *Radovi Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Požezi*, 1, Požega, 2012, 231-246.
- PEKLIĆ, 1999 – Ivan Peklić, Krvavi sabor u Križevcima (1937.), *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci*, 1, Križevci, 1999, 12-16.
- K. REGAN, 2006 – Krešimir Regan, Gorjani – srednjovjekovno sjelo plemićke obitelji Gorjanski, *Scrinia Slavonica*, 6, Slavonski Brod, 2006, 127-159.

Rad u zborniku

- S.ANDRIĆ, 2015B – Stanko Andrić, Velikaška obitelj Gorjanski i Hrvatsko Kraljevstvo, in: A magyar-horvátgyüttélélsfordulópontjai: intézmények, társadalom, gazdaság, kultúra / Prekretnice u suživotu Hrvata i Mađara: Ustanove, društvo, gospodarstvo i kultura, Budimpešta, 2015., 543-554.

Ostalo

- D. JELAŠ, 2018 – Danijel Jelaš, *Rekonstrukcija srednjovjekovne urbane mreže vukovske županije na temelju analize centralnih funkcija*, Doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, 2018.

Web-stranice

- M. ŠVAB, 2002 – Mladen Švab, *Gorjanski*, 2002, <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=7214>, (pregledano 25. rujna 2019.)
- Gorjani, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22734>(pregledano 3. travnja 2019.)
- Tripartit, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62345>(pregledano 14. travnja 2019.)
- Mačvanska banovina, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37905> (pregledano 14. travnja 2019.)